

Такава оценка дава на Обществото на Народитѣ и неокантиянецъ Файлхенфелд¹⁾. Съ тая само разлика че той не попада въ мистицизма на Таубе; но, затова пъкъ като критикува *всички начала, на които то* е изградено, не издигне самъ нови.

Всички тия оценки обаче, страдатъ повече или по-малко отъ рационализма и догматизма на миналото. Тѣ изхождатъ отъ задачи и правни норми, нѣмаци нищо общо съ историческия процесъ. Правнитѣ норми при тѣхъ не сж исторически продуктъ, въ който се отразява въ всѣка епоха сложния комплексъ отъ икономически и социални явления, а изводи отъ абстракции, като „вечна истина“, „веченъ миръ“, „вечна справедливостъ“. Поради това всички тия оценки повече или по-малко сж далечъ отъ самата действителностъ.

По друга оценка на Обществото на Народитѣ дава Циммерманъ²⁾. Той счита, че Обществото на Народитѣ се създаде отъ Англия и Франция за да защитятъ териториалното разпредѣление по договоритѣ, т. е. то се създаде не по идеологически, а по често практическо-политически съображения. Единъ пъкъ създадено обаче то, постепенно се еманципира отъ първоначалнитѣ си цели и отъ факторитѣ, които го създадоха и се обръща въ правно оржде т. е. въ оржде за реализиране идеала-миръ, основанъ на правото и справедливостта. Неговитѣ юридически основи бавно, но последователно ще се реализиратъ.

Обществото на Народитѣ, споредъ Циммерманъ, още отъ сега е пуснало дълбоки корени въ живота на държавитѣ. Неговото ликвидиране би било катастрофа, която би върнала международнитѣ отношения назадъ и то не къмъ предишната анархистична система, а къмъ пълно безправие. Още днесъ Обществото на Народитѣ се явява единствинъ изходъ за поправка и допълнение на мирнитѣ договори. Само чрезъ него се открива възможността най-безболезно да се намери пжтя за преходъ отъ неизпълнителнитѣ политически искания, къмъ осществяване началата на правото и справедливостта, за отрицание на вечната сила на договоритѣ, за защита на малцинствата, за разрешение проблемата за икономическата организация на Европа. Само въ единъ четиригодишенъ периодъ, възъ основа на чл. 11 отъ Устава, къмъ Обществото сж отнесени за разрешение около 10 въпроса, които иначе биха довели до военно стълкновение. Обществото на Народитѣ указва влияние за затвърдяване на мира не само чрезъ своитѣ решения, но и чрезъ своето морално влияние, не само по пжтя на отрицателното въздействие, но и чрезъ положителния строежъ на бждащата мирна организация на народитѣ.

Въобще, Циммерманъ разглежда Обществото на Народитѣ като една историческа необходимостъ, която ще твори новия правовъ редъ между държавитѣ. По какъвъ начинъ ще се развива то, по пжтя на мирното споразумение или по пжтя на нови борби, той остава въпроса да се разреши отъ бждащето.

И въ това отношение неговата оценка се явява непълна. Нѣколко годишния животъ на Обществото вече посочва пжтя на осществяването на неговитѣ начала. Историята на сега сществуващитѣ междудържавни съюзи, особено Северамериканскитѣ Съединени Щати сжщо могатъ да служатъ за примеръ въ това отношение. Обществото на Народитѣ се стреми да премахне само военното съревнование между народитѣ, но не и съревнованието въобще. Поради това, то разкрива пжтищата на нови борби и движения, въ които военнитѣ борби все повече и повече ще губятъ своето значение и ще се замѣстватъ съ нови средства за борба. Обществото на Народитѣ разкрива нова епоха въ борбитѣ и съревнованието между народитѣ и въ всѣки моментъ ще представлява равнодействуваща между тия народи

Литература. Литературата върху Обществото на Народитѣ е вече доста голъма, особено въ Германия, Франция, Англия, Съединенитѣ Щати и Италия. Тукъ ще посочимъ само най-важитѣ съчинения, отъ които сме се ползували при бележитѣ си.

Von Auer. - Das Pariser Völkerbundabkommen. Wien 1920.

Bourgeois. - Le pacte de 1919 et la Société des Nations. Paris 1919.

Buisson, Bruhnes et Aulard. - Vers la Société des Nations Paris 1919.

Bernstein. - Völkerbund oder Bundvölker. Stuttgart. 1919.

Butler. - A Handbook to the League of Nations. London. 1919.

Foerster. - Der Völkerbund als Kulturgemeinschaft. Munchen 1919.

Grabowsky. - Die Grundproblemen des Völkerbundes. Berlin 1919.

Huber. - Die allgemeinen politischen Grundlagen des Völkerbündvertrage. Biel. 1920.

¹⁾ Feilchenfeld. Völkerrechtspolitik als Wissenschaft. 1922.

²⁾ Op. cit. II из. 1923 стр. 283 — 291.